

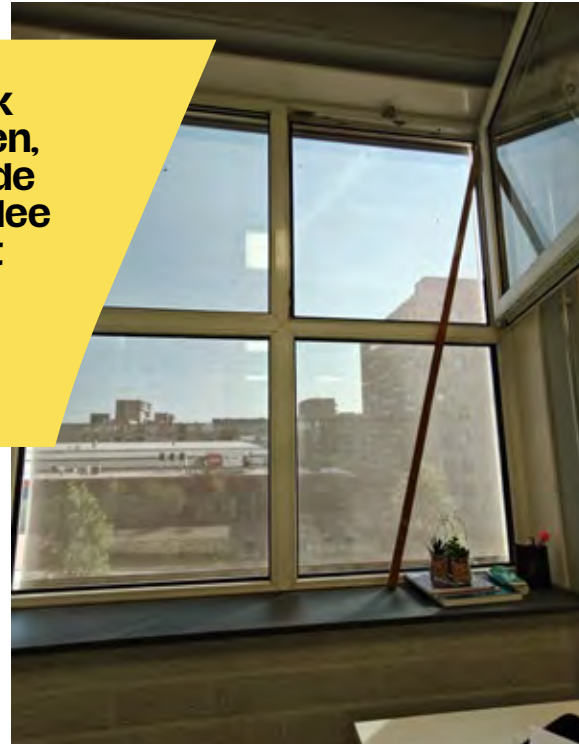
“Door de lens: Hoe een school een brede buurtschool wordt”

Annet Tuinstra

“Ik weet niet of jullie dat ook hebben, die zonneschermen, maar qua verbinding met de buurt (?). Ik heb soms het idee dat ik bij de geheime dienst werk of zo, als die dingen weer dichtgaan, weet je wel”

Hoewel enigszins lachend gemaakt, illustreert deze opmerking op een pakkende manier hoe mensen de relatie tussen school en buurt ervaren. Het zegt daarmee iets over de betekenis die zij geven aan begrippen in beleidsambities van de school, zoals: ‘verbinding met de buurt’, ‘leefbaarheid’ of ‘kansengelijkheid’.

In dit artikel staat een praktijkgericht onderzoek in Flevoland centraal waarin Photovoice werd ingezet als methode om deze betekenissen vanuit het perspectief van betrokkenen zichtbaar te maken. Door deelnemers – professionals, ouders, leerlingen en buurtbewoners – via fotografie te laten reflecteren op hun dagelijkse omgeving en ervaringen, ontstaat een rijk beeld van hoe abstracte beleidsbegrippen zich vertalen in de praktijk. Niet als eenduidige definities, maar als gelaagde, contextgebonden betekenissen die richting kunnen geven aan het gesprek over en de ontwikkeling van een school tot een brede buurtschool.

(foto: Annet Tuinstra)

Iedere buurt een educatief ontmoetingscentrum: Brede Buurtscholen als ankerpunten in de buurt

In gemeentelijke onderwijshuisvestingsplannen en andere beleidsdocumenten worden brede buurtscholen vaak omschreven als veelbelovende motoren voor verandering. Ze zijn niet alleen bedoeld om onderwijs te vernieuwen, maar ook om kansengelijkheid te vergroten en meer verbinding met de buurt te creëren. De belofte is dat deze multifunctionele gebouwen bijdragen aan een sterke sociale infrastructuur, waarin kinderen, gezinnen en bewoners zich kunnen ontwikkelen, ontplooiën en elkaar kunnen ontmoeten.

Zowel de gemeente Almere als Lelystad verwerken het ideaal van brede buurtscholen nadrukkelijk in hun toekomstvisies op onderwijs en wijkontwikkeling. Het zijn “multifunctionele accommodaties waar educatie, beweging, cultuur, zorg en ontmoeting samenkomen. Deze complexen zijn onderdeel van de omgeving en nodigen uit tot ontmoeting en samenwerking” (Lokaal Educatieve Agenda 2024-2028 – Opgroeien in Almere).

‘Brede buurtschool’ is een overkoepelende paraplu van verschillende benamingen van niet zomaar een school, maar een echte ‘buurthub’ – een centrale plek in de wijk om te leren, samen te komen en (op) te groeien. Hoe die brede buurtschool er in de praktijk uit ziet, kan heel verschillend zijn. Het kan gaan om bestaande schoolgebouwen die verbreden met meerdere (educatieve) functies voor de buurt of om nieuwe speciaal daarvoor gebouwde centrale gebouwen in de wijk. Dit hangt bijvoorbeeld af van de (pedagogische) visie van de school, haar samenwerkingspartners, het brede school-/jeugdbeleid in een gemeente en of er een meer interne of externe samenwerking is.

Het hoeven geen nieuwe gebouwen te zijn waar deze samenwerking plaatsvindt. De brede scholen in Groningen (Vensterscholen) en in Amersfoort (ABC scholen) bestaan bijvoorbeeld uit één of meer scholen in de wijk die samen met andere partners (kinderopvang, welzijn/ buurtcentrum, jeugdgezondheidszorg, en sportclub bijvoorbeeld) een rijk aanbod aan ontwikkelings- en ondersteuningsmogelijkheden voor kinderen en jongeren en hun thuisomgeving (gezin, ouders) organiseren. Een multifunctionele accommodatie (MFA) met meerdere partners onder één dak, kan deze samenwerking ondersteunen. Pedagogisch afgestemde samenwerking (soms vanuit één organisatie) vind je terug in een IKC (Integraal Kindcentrum). “Hier zijn basisonderwijs en kinderopvang de primaire partners, ... waar kinderen van 0 tot 12 jaar gedurende de dag komen om te leren, spelen, ontwikkelen en ontmoeten”.

Dit jaar (2025) zijn er twee voorbeelden van nieuwgebouwde brede buurtscholen in de ongeveer 50 jaar oude wijken Botter en Tjalk in

Zuidwest Lelystad gerealiseerd: MFA De Botter en IKC De Tjalk. Tijdens de officiële opening benadrukte de wethouder nog eens: “dit zijn voorzieningen voor én door de wijk – plekken waar de hele buurt van profiteert”.

Luisteren naar de buurt

Ondanks het belang van samenwerking met de buurt, blijkt in de praktijk dat de ontwikkeling van brede buurtscholen vaak gestuurd wordt vanuit een top-down benadering. Plannen en ontwerpkeuzes worden grotendeels op beleidsniveau gemaakt. Daarbij is er niet altijd oog voor de wensen, zorgen en ideeën van de mensen die er uiteindelijk dagelijks mee te maken krijgen: de professionals die er werken of gaan samenwerken, de leerlingen en hun ouders, én de bewoners van de wijk. Juist in een gebouw dat bedoeld is als ‘buurthub’, is het essentieel om deze groepen vanaf het begin actief te betrekken.

Deze spanning – tussen beleidsambities en lokale behoeften – vormt de aanleiding voor het onderzoek dat in dit artikel wordt besproken. Het doel is om op die manier de mensen die werken, leren en leven met de brede buurtschool een stem te geven. Daarbij maakten we gebruik van visualisatie middels de photovoice-onderzoeksmethode.

Verkenning met Photovoice op het ROC

Voor een verkennende pilot hebben we de Photovoice-methode toegepast op een locatie van ROC van Flevoland in Almere Buiten, waar een groep betrokken professionals – docenten, studentenbegeleiders en medewerkers van de facilitaire dienst – deelnam. Na een gezamenlijke startbijeenkomst, met korte uitleg over de bedoeling, gingen de deelnemers gedurende twee weken op pad met hun (telefoon)camera's. De opdracht: maak 8 tot 10 foto's die voor jou iets zeggen over kansengelijkheid en verbinding met de buurt in en rond jouw school. Schrijf per foto op wat erop te zien is, waarom

je dit beeld gekozen hebt en wat dit zegt over kansengelijkheid en/of verbinding met de buurt?

Voraf werden bewust weinig voorbeelden gegeven, om ruimte te laten voor eigen interpretatie en creativiteit. Sommige deelnemers hadden ook foto's meegenomen die al eerder waren gemaakt en bij hen sterke gevoelens oproepen of sprekend waren voor het gebruik van bepaalde ruimtes – zoals studenten tijdens culturele uitstapjes in de stad en spelende BSO-kinderen op het schoolplein.

De daaropvolgende duidingssessie vormde het hart van de pilot. In een open gesprek legden de deelnemers hun beelden op een groot vel papier, waarbij aan de bovenkant 'positief' stond voor kansen en aan de onderkant 'negatief' voor uitdagingen en belemmeringen. Het resultaat: een opvallend volle bovenhelft, gevuld met beelden

Wat de foto's onder andere lieten zien

Sterke punten:

- Warme en ondersteunende sfeer op school.
- Veel faciliteiten die leerlingen helpen zich te ontwikkelen- van sportvoorzieningen tot culturele activiteiten.
- Goede verbindingen met de buurt: een door studenten gerund restaurant, goede bereikbaarheid via openbaar vervoer naast het gebouw en een toegankelijk schoolplein.

Lesrestaurant Chapeau Almere (foto: Annet Tuinstra)

Uitdagingen:

- De buitenkant van het gebouw voelde gesloten en niet uitnodigend aan. "Het lijkt van buiten niet echt op een school."
- Omgaan met verschillen: Hoe zorg je dat iedereen kan meedoen?
- Praktische randvoorwaarden om gebruik (van het gebouw en de voorzieningen) door de buurt en studenten (na schooltijd) mogelijk te maken.

De buitenkant van het gebouw (foto: Annet Tuinstra)

van mogelijkheden, ideeën en inspirerende plekken voor kansengelijkheid en verbinding met de buurt.

De deelnemers reageerden enthousiast op elkaars perspectieven en inzichten. Er was verwondering over de fotokwaliteit ("die van het schoolplein, genomen vanaf het dak – echt een huzarenstukje!") en bovenal: betrokkenheid. Toch waren sommige foto's lastig in te delen, omdat het beeld niet direct duidelijk maakte wat de bedoeling was. De uitgeprinte antwoorden op de 3 gestelde vragen per foto konden hier dan meestal uitkomst bieden. Omdat niet iedereen bij de duidingssessie aanwezig kon zijn lukte dat niet altijd even goed. De sessie maakte wel iets los. De deelnemers toonden zich niet alleen nieuwsgierig naar hoe collega's hun omgeving beleefden, maar ook trots op hun school en op wat er binnen – en buiten – de muren mogelijk is.

Totaaloverzicht statbijeenkomst Photovoice-methode (foto: Annet Tuinstra)

Waarom doet dit ertoe?

Deze observaties en beelden benadrukken dat scholen veel meer zijn dan plekken waar onderwijs wordt gegeven. Ze zijn in potentie ankers in de buurt, waar jongeren zich ontwikkelen, waar mensen samenkomen, en waar (on)gelijkheid zichtbaar en voelbaar wordt. Het ontwerp, de openheid en de inrichting van zowel het gebouw als de directe omgeving zijn medebepalend voor die ervaring.

Juist in het licht van actuele stedelijke opgaven rondom kansengelijkheid, buurtvernieuwing en sociale cohesie, bieden deze inzichten waardevolle aanknopingspunten. Ze laten zien dat het denken over 'goede schoolgebouwen' niet alleen over binnenruimtes of onderwijskundige concepten moet gaan, maar ook over zichtbaarheid, toegankelijkheid, ontmoeting, en verankering in de wijk.

Vooruitkijken: het potentieel van participatieve methoden

Deze pilot laat zien dat participatieve methoden zoals Photovoice veel potentie hebben om het gesprek over onderwijs, buurt en kansengelijkheid te verdiepen. De camera fungeert niet alleen als technisch hulpmiddel, maar ook als instrument om bewuster te kijken, te voelen en betekenis te geven aan de directe leefomgeving. Wat eerst vanzelfsprekend leek – een plein, een trap, een raam – krijgt via beelden en gesprekken een nieuwe lading. Door deze persoonlijke reflecties te koppelen aan bredere begrippen als 'kansengelijkheid' en 'verbinding met de buurt',

ontstaat ruimte voor gedeelde betekenisgeving, nieuwe inzichten en zelfs collectieve verbeelding van de toekomst.

Opvallend was dat de elementen die bijdragen aan kansengelijkheid en leefbaarheid vaak al aanwezig zijn – in bestaande gebouwen, op speelplekken, in georganiseerde activiteiten in de buurt, op bankjes of bij sportveldjes – maar pas zichtbaar worden als je er aandachtig naar kijkt. Door deze elementen te (h)erkennen, kunnen ze ook een plek krijgen in beleids- en ontwerpkeuzes voor de toekomst.

De Photovoice-methode helpt om te laten zien dat de route naar sociale verandering niet alleen via beleidsnota's of blauwdrukken loopt, maar ook via het alledaagse, het persoonlijke en het visuele. En dat is precies waar scholen als buurtscholen het verschil kunnen maken: midden in de gemeenschap, zichtbaar, uitnodigend en verbonden.

◦ Gemeente Almere. (2023). Lokaal Educatieve Agenda 2024–2028: Opgroeien in Almere.

◦ Studulski, F. & Kruiter, J. Handboek kindcentra, Geactualiseerde versie, Sardes, Utrecht (2017)

◦ Valkestijn, M. (2002). Brede school. In: Open deuren: sleutelwoorden van lokaal sociaal beleid. NIZW/ Verwey-Jonker Instituut, Utrecht.

◦ Wang, C., & Burris, M. A. (1997). Photovoice: Concept, methodology, and use for participatory needs assessment. Health Education & Behavior, 24(3), 369–387. <https://doi.org/10.1177/109019819702400309>

Meer weten?

Op de website lees je meer over dit onderzoek